

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1997-1998 (*)

15 APRIL 1998

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van artikel 223 van het
Burgerlijk Wetboek betreffende de
beperking in de tijd van de
dringende voorlopige maatregelen**

(Ingediend door de heer Luc Willems)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek (wet van 14 juli 1976) regelt de dringende voorlopige maatregelen tussen gehuwden bij grof plichtsverzuim of een ernstige verstoring van de verstandhouding. De vrederechter beslist over de crisismaatregelen (afzonderlijke verblijfplaats, onderhoudsgeld, minderjarige kinderen, en dergelijke), en in principe blijft de hereniging van de echtgenoten mogelijk. De maatregelen hebben geen definitief karakter.

Het Hof van Cassatie beliste in zijn arrest van 30 november 1995 ⁽¹⁾ dat « uit het enkele feit dat de rechter de bevolen maatregelen niet in de tijd beperkt, niet noodzakelijk volgt dat hij de feitelijke scheiding van de echtgenoten op bestendige wijze organiseert ». In deze nieuwe opvatting van het Hof van Cassatie kan de vrederechter, die op grond van artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek de samenwoningsplicht tussen de echtgenoten opschort tevens een onderhoudsgeld toekennen, zonder dat hij hierbij

⁽¹⁾ Cass., 30 november 1995, *Echtscheidingsjournaal*, 1996, 90.

(*) Vierde zitting van de 49e zittingsperiode.

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1997-1998 (*)

15 AVRIL 1998

PROPOSITION DE LOI

**modifiant l'article 223 du Code civil
concernant la limitation dans
le temps des mesures urgentes
et provisoires**

(Déposée par M. Luc Willems)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'article 223 du Code civil (loi du 14 juillet 1976) organise les mesures urgentes et provisoires entre les époux en cas de manquements graves aux devoirs ou de perturbation sérieuse de l'entente. Le juge de paix décide des mesures de crise (domicile séparé, pension alimentaire, enfants mineurs, etc.) et, en principe, les époux conservent la possibilité de se réunir. Les mesures n'ont pas de caractère définitif.

Dans son arrêt du 30 novembre 1995 ⁽¹⁾, la Cour de cassation a jugé qu'« il ne suit pas nécessairement du seul fait qu'il ne limite pas dans le temps les mesures ordonnées que le juge organise de manière permanente la séparation de fait des époux ». Selon cette nouvelle jurisprudence de la Cour de cassation, le juge de paix qui suspend le devoir de cohabitation des époux sur la base de l'article 223 du Code civil peut également attribuer une pension alimentaire sans devoir pour autant se prononcer sur la culpabilité et

⁽¹⁾ Cass., 30 novembre 1995, *Echtscheidingsjournaal*, 1996, 90.

(*) Quatrième session de la 49e législature.

de schuldvraag hoeft te beslechten en zonder dat hij deze maatregelen in de tijd hoeft te beperken. Het Hof van Cassatie houdt wel vast aan de beperkende voorwaarde dat die dringende voorlopige maatregelen er niet toe mogen leiden een feitelijke scheiding op bestendige wijze te organiseren. Komt het bevelen, zonder beperking in de tijd, van dringende voorlopige maatregelen (een afzonderlijke verblijfplaats opleggen, met de toekenning van een onderhoudsgeld), zonder de schuldvraag te beslechten, echter niet neer op de organisatie van de feitelijke scheiding? Op welke manier zou de rechter zulke maatregelen zonder tijdsbeperking kunnen bevelen, zonder de feitelijke scheiding te organiseren?

Deze rechtspraak geeft derhalve een vrijbrief aan de financieel zwakkere echtgenoot om, ingeval hij of zij het samenleven met de partner niet wenst voort te zetten, aan de vrederechter te vragen de samenwoningsplicht dan maar op te schorten en daar bovenop nog een onderhoudsgeld te verkrijgen, onder de enkele voorwaarde dat de verstandhouding tussen de echtgenoten ernstig verstoord is. De betrokken echtgenoot kan er gemakkelijk zelf voor zorgen dat die voorwaarde vervuld is.

Ook het beroep op de afwezigheid van dringendheid⁽²⁾ blijkt in de nieuwe opvatting van het Hof van Cassatie geen soelaas meer te kunnen bieden ter attentie van een toekenning, in het kader van artikel 223, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, van een niet aan de schuldvraag onderworpen en niet in de tijd beperkt onderhoudsgeld. Het Hof van Cassatie stelt immers uitdrukkelijk dat een rechter die de samenwoningsplicht opschort en gelijktijdig een onderhoudsgeld toekent, een en ander zonder beperking in de tijd, artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek niet schendt.

Professor Patrick Senaève⁽³⁾ bekritiseerde het arrest van het Hof van Cassatie en wees op de leemte in de wetgeving. Niemand zal betwisten dat ingeval de gehuwden in een ernstige crisissituatie zijn terechtgekomen, de weg naar de vrederechter voor hen moet openstaan teneinde een crisisinterventie uit te lokken, die in voorkomend geval ook een tijdelijke opschorting van de samenwoningsplicht kan inhouden. Bovendien zal wellicht niemand betwisten dat deze toegang tot de rechter voor de gehuwden moet openstaan zonder dat de echtgenoot die daartoe het initiatief neemt, grof plichtsverzuim in hoofde van de partner dient te bewijzen. In die zin is de innovatie van de wet van 14 juli 1976 zeker een goede zaak en een verworvenheid.

Maar toelaten dat een vrederechter, zonder dat enig bewijs van plichtsverzuim in hoofde van de verwerende echtgenoot geleverd hoeft te worden, de

sans devoir limiter ces mesures dans le temps. La Cour de cassation maintient toutefois la condition limitative en vertu de laquelle ces mesures urgentes et provisoires ne peuvent déboucher sur l'organisation permanente de la séparation de fait. Mais le fait d'ordonner, sans limitation dans le temps, des mesures urgentes et provisoires (imposer un domicile séparé, avec l'attribution d'une pension alimentaire), sans juger de la culpabilité, ne revient-il pas à organiser la séparation de fait? Comment le juge pourrait-il ordonner de telles mesures sans limitation dans le temps, sans organiser la séparation de fait?

Cette jurisprudence donne par conséquent à l'époux dont les ressources financières sont les plus faibles et qui ne souhaite pas poursuivre la cohabitation avec son conjoint, toute latitude pour demander au juge de paix de suspendre le devoir de cohabitation, en obtenant en sus une pension alimentaire, et ce, à la seule et unique condition que l'entente entre les époux soit sérieusement perturbée. Le conjoint intéressé peut aisément faire en sorte que cette condition soit remplie.

La nouvelle jurisprudence de la Cour de cassation implique également que l'absence d'urgence⁽²⁾ ne peut plus être invoquée pour s'opposer à l'attribution, dans le cadre de l'article 223, alinéa 2, du Code civil, d'une pension alimentaire non subordonnée à la détermination de la faute et non limitée dans le temps. La Cour de cassation statue en effet expressément qu'un juge qui suspend le devoir de cohabitation et attribue simultanément une pension alimentaire, sans limitation dans le temps, n'enfreint pas les dispositions de l'article 223 du Code civil.

Le professeur Patrick Senaève⁽³⁾ a critiqué l'arrêt de la Cour de cassation et a souligné la lacune de la législation. Nul ne niera que des époux en proie à une situation de crise sérieuse doivent pouvoir s'adresser au juge de paix afin de solliciter une intervention de crise, qui peut également impliquer, le cas échéant, une suspension temporaire du devoir de cohabitation. Qui plus est, nul ne contestera sans doute que les personnes mariées doivent pouvoir s'adresser au juge sans que celui qui en prend l'initiative doive prouver que son partenaire a manqué gravement à ses devoirs. En ce sens, la loi du 14 juillet 1976 constitue, sans conteste, une innovation heureuse et un acquis.

Mais permettre qu'un juge de paix, sans qu'aucune preuve de manquement dans le chef du conjoint défendeur ne doive être apportée, suspende le devoir de

⁽²⁾ Cass., 29 mai 1989, Arr. Cass., 1988-1989, 1138.

⁽³⁾ Senaève, P., « Het magische getal 223 — over de dringende voorlopige maatregelen, onderhoudsgeld en het organiseren van de feitelijke scheiding », *Echtscheidingsjournaal*, 1996, blz. 82.

⁽²⁾ Cass., 29 mai 1989, Arr. Cass., 1988-1989, 1138.

⁽³⁾ Senaève, P., « Het magische getal 223 — over de dringende voorlopige maatregelen, onderhoudsgeld en het organiseren van de feitelijke scheiding », *Echtscheidingsjournaal*, 1996, p. 82.

samenwoningsplicht opschort zonder tijdsbeperking (wat voor de verweerder kan inhouden dat hij de gezinswoning dient te verlaten en een ander onderkomen dient te zoeken, eveneens zonder beperking in de tijd) en daar bovenop de verwerende echtgenoot nog veroordeelt tot een onderhoudsgeld op de enkele grond dat hij zijn betere financiële situatie dient te delen met zijn financieel minder begunstigde echtgenoot, houdt een regelrechte negatie in van een correcte invulling van de plichten verbonden met het huwelijk, dat in essentie toch een bestendige levensgemeenschap tussen man en vrouw inhoudt.

Een dergelijke opvatting maakt het mogelijk dat een financieel minder begoede gehuwde, die zijn huwelijksrelatie om welke reden dan ook beu is, vooreerst het echtelijke leven onmogelijk gaat maken, vervolgens bij de vrederechter een aantal dringende voorlopige maatregelen zonder tijdsbeperking uitlokt met inbegrip van een onderhoudsgeld en zich daarna in deze situatie van feitelijke scheiding gaat nestelen, met als enig mogelijk « verweer » voor de andere echtgenoot om, nadat deze situatie minstens vijfjaar heeft geduurd, de echtscheiding uit te lokken op grond van artikel 232, eerste lid van het Burgerlijk Wetboek. Dit kan moeilijk anders dan beschouwd worden als een interne aftakeling van het huwelijksinstituut.

Deze nieuwe opvatting van het Hof van Cassatie lijkt met andere woorden in strijd met de draagwijdte die de wetgever van 14 juli 1976 aan artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek heeft willen toekennen. Wij pleiten er dan ook voor om de dringende voorlopige maatregelen aan een beperking in de tijd te onderwerpen.

Inzake de maatregelen betreffende de kinderen is er daarentegen geen nood aan een beperking in de tijd. Deze maatregelen houden immers geen verband met de invulling van de huwelijksplichten, en ingeval de rechter die normaliter bevoegd is inzake de kinderen, namelijk de jeugdrechtbank (artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek), uitspraak doet, dient deze zijn maatregelen evenmin aan een tijdsduur te koppelen. Er moet nochtans worden toegegeven dat indien de rechter (of het nu de vrederechter is in het kader van de dringende voorlopige maatregelen, dan wel de jeugdrechtbank), de uitsluitende uitoefening van het gezag opdraagt aan één van gehuwde ouders, die in zekere zin ook een organisatie van de feitelijke scheiding inhoudt, daar het uitsluitende uitoefeningsmodel enkel toepasselijk is op niet met elkaar samenlevende ouders (artikel 374, tweede lid van het Burgerlijk Wetboek).

cohabitation sans limite de temps (ce qui peut impliquer pour le défendeur qu'il doive quitter le logement familial et chercher un autre toit, également sans limite de temps) et condamne de surcroît le conjoint défendeur au versement d'une pension alimentaire pour le seul motif qu'il doit partager sa situation financière plus favorable avec son conjoint moins bien nanti sur le plan financier, revient à nier la véritable nature des obligations liées au mariage, lequel suppose tout de même, par essence, qu'un homme et une femme vivent en commun de manière durable.

Une telle conception peut amener un conjoint moins favorisé sur le plan financier, qui, pour quelque raison que ce soit, est las de sa relation conjugale à rendre d'abord la vie de couple impossible et à demander ensuite au juge de paix de prendre un certain nombre de mesures urgentes et provisoires sans limite de temps, y compris le versement d'une pension alimentaire, pour ensuite s'installer dans cette situation de séparation de fait, l'autre conjoint n'ayant d'autre ressource que de demander le divorce sur la base de l'article 232, alinéa 1er, du Code civil lorsque cette situation aura duré au moins cinq ans. Il est évident que l'acceptation d'un tel processus entraîne une désagrégation de l'institution du mariage.

En d'autres termes, cette nouvelle conception de la Cour de cassation paraît contraire à la portée que le législateur a voulu conférer à l'article 223 du Code civil par la loi du 14 juillet 1976. Nous proposons dès lors de limiter dans le temps les mesures urgentes et provisoires.

Rien ne justifierait en revanche, que les mesures concernant les enfants soient limitées dans le temps. Ces mesures n'ont en effet aucun rapport avec les devoirs des époux et lorsque le juge normalement compétent en ce qui concerne les enfants, à savoir le tribunal de la jeunesse (article 387*bis* du Code civil), prend une décision, il ne doit pas non plus assortir les mesures qu'il prend d'une limite de temps. Force est toutefois d'admettre que lorsque le juge (que ce soit le juge de paix dans le cadre des mesures urgentes et provisoires ou le tribunal de la jeunesse) confie l'exercice exclusif de l'autorité parentale à un seul des parents mariés, cette mesure implique également, dans un certain sens, une organisation de la séparation de fait, étant donné que ce régime d'exclusivité en matière d'autorité parentale n'est applicable que si les parents ne vivent pas ensemble (article 374, alinéa 2, du Code civil).

COMMENTAAR BIJ DE ARTIKELN

Art. 2

A) Met de voorgestelde algemene bepaling tot beperking in de tijd van de dringende voorlopige maatregelen, kan de bestaande formulering van een beperking in de tijd wat bepaalde maatregelen inzake de goederen betreft vervallen.

B) Er wordt gekozen voor een termijn van één jaar. Eventueel kan overwogen worden bij amendement deze termijn te verlengen tot twee jaar.

Art. 3

Door deze overgangsbepaling wordt ervoor gezorgd dat de voorhen reeds bevolen dringende voorlopige maatregelen, behoudens de maatregelen inzake de kinderen, niet onbeperkt in de tijd blijven gelden, conform de ratio van het huidige wetsvoorstel.

L. WILLEMS

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek, vervangen bij de wet van 14 juli 1976, worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A) in het derde lid worden de woorden « , voor de tijd die hij bepaalt, » geschrapt;

B) het artikel wordt aangevuld met het volgende lid :

« Behoudens wat de maatregelen inzake de kinderen betreft, bepaalt de vrederechter de periode waarin deze maatregelen zullen gelden. Deze periode mag de duur van één jaar niet overschrijden. ».

Art. 3

De dringende voorlopige maatregelen bevolen overeenkomstig artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek vóór de inwerkingtreding van deze wet, houden op te gelden één jaar na de datum van het vonnis van

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Art. 2

A) En raison de la portée générale de la disposition proposée visant à limiter la durée des mesures urgentes et provisoires, la formule actuelle visant à limiter la durée de certaines mesures relatives aux biens peut être supprimée.

B) Nous avons opté pour une durée d'un an. Ce délai pourrait éventuellement être porté à deux ans par voie d'amendement.

Art. 3

Conformément à l'esprit de la loi proposée, cette disposition transitoire a pour objectif de limiter la durée des mesures urgentes et provisoires déjà ordonnées, hormis en ce qui concerne les mesures relatives aux enfants.

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

A l'article 223 du Code civil, remplacé par la loi du 14 juillet 1976, sont apportées les modifications suivantes :

A) à l'alinéa 3, les mots « pour la durée qu'il détermine » sont supprimés;

B) l'article est complété par l'alinéa suivant :

« Hormis en ce qui concerne les mesures relatives aux enfants, le juge de paix fixe la durée de validité des mesures qu'il ordonne. Cette durée de validité ne peut excéder un an. ».

Art. 3

Les mesures urgentes et provisoires ordonnées conformément à l'article 223 du Code civil avant l'entrée en vigueur de la présente loi cessent de produire leurs effets un an après le jugement du juge de

de vrederechter, tenzij de vrederechter zelf heeft bepaald dat de door hem bevolen maatregelen ophouden te gelden vóór die datum. Ingeval het dringende voorlopige maatregelen betreft die werden hervormd in hoger beroep of die voor het eerst werden opgelegd in graad van hoger beroep, houden zij op te gelden één jaar na de datum van het vonnis van de rechtbank die in hoger beroep uitspraak heeft gedaan, tenzij de rechtbank zelf heeft bepaald dat deze maatregelen ophouden te gelden vóór deze datum.

Deze overgangsbepaling is niet van toepassing op de dringende voorlopige maatregelen inzake de kinderen.

18 december 1996.

S. VERHERSTRAETEN
T. VAN PARYS
L. WILLEMS
J. VANDEURZEN
J.-J. VISEUR
A. DUQUESNE

paix, à moins que celui-ci n'ait lui-même décidé que les mesures qu'il a ordonnées cessent d'être applicables avant cette date. S'il s'agit de mesures urgentes et provisoires qui ont été réformées en appel ou qui ont été imposées pour la première fois en degré d'appel, ces mesures cessent de produire leurs effets un an après le jugement prononcé par la juridiction d'appel, à moins que le tribunal n'ait lui-même prévu que ces mesures cessent de produire leurs effets avant cette date.

Cette disposition transitoire n'est pas applicable aux mesures urgentes et provisoires relatives aux enfants.

18 décembre 1996.